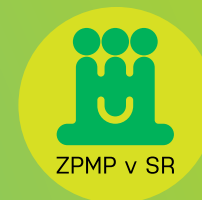

Príklady z praxe zo súdneho konania o spôsobilosti na právne úkony

easy to read

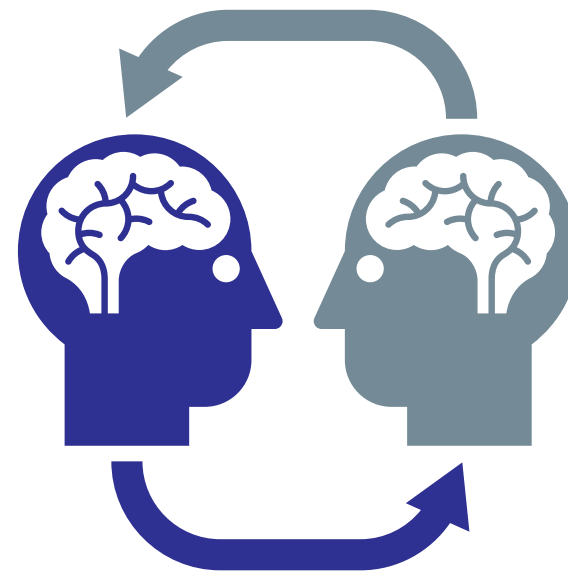

Mgr. Zuzana Kolláriková
JUDr. Zuzana Stavrovská

ISBN 978-80-89344-15-4
9 788089 344154

ZPMP v SR

Združenie na pomoc ľuďom s mentálnym postihnutím v SR
Štúrova 6, 811 02 Bratislava
tel./fax:02/63814968, zpmpvsr@zpmpvsr.sk
www.zpmpvsr.sk

Vydalo: ZPMP v SR, Štúrova 6, 811 02 Bratislava
IČO 00683191, tel: 02/6381 4968, e-mail:zpmpvsr@zpmpvsr.sk
Spracovali: JUDr. Zuzana Stavrovská, preklad do ľahko zrozumiteľného
jazyka Mgr. Zuzana Kolláriková
Grafický dizajn a layout: Zuzana Chmelová
Tlač: POLYGRAFICKÉ CENTRUM, www.polygrafcentrum.sk

Akékoľvek rozmnožovanie textu len s výhradným
a predchádzajúcim písomným súhlasom vydavateľa.

ISBN 978 – 80 – 89344 – 15 – 4

Príklady z praxe zo súdneho konania o spôsobilosti na právne úkony

easy to read

Mgr. Zuzana Kolláriková
JUDr. Zuzana Stavrovská

Táto publikácia vznikla ako súčasť projektu **Dôstojný život – právo, nie privilégium**.

Projekt **Dôstojný život – právo, nie privilégium** bol podporený sumou **104976** eur z Fondu pre mimovládne organizácie, ktorý je financovaný z Finančného mechanizmu EHP 2009 – 2014. Správcom Fondu je Nadácia otvorenej spoločnosti – Open Society Foundation. Cieľom projektu **Dôstojný život – právo, nie privilégium** je **Zvýšenie zapojenia MVO do tvorby politík a rozhodovacích procesov na miestnej, regionálnej a národnej úrovni**.

Úvod

Každý človek má svoje práva aj povinnosti.

Čo to znamená?

Môžeš napríklad o mnohých veciach rozhodovať.

Ale často sa musíš aj prispôbiť.

Rozhodnutia bývajú rôzne.

Napríklad malé, bežné, každodenné...

Čo si oblečieš? Čo si dáš na obed?

S kým pôjdeš von?

Niektoré rozhodnutia sú veľké, vážne.

Môžu tvoj život veľmi ovplyvniť.

Napríklad podpísanie dôležitej zmluvy.

Stáva sa, že niektorí ľudia majú
s rozhodovaním ťažkosti.

Nerozumejú situácii, nemajú dost informácií.

Je pre nich ťažké robiť niektoré rozhodnutia.

Ako to riešiť?

Riešenie môže byť niekoľko.

Mnohé riešenia majú svoje plusy, ale aj mínusy.

Viac sa o tom dočítaš v tejto brožúre.

1. ČASŤ

Ako prebieha súdne konanie o spôsobilosti na právne úkony

Keď sa bavíme o ťažkostiach
v rozhodovaní, často môžeme počuť výraz
„spôsobilosť na právne úkony“.

Spôsobilosť na právne úkony

znamená, že človek môže rozhodovať
aj o vážnejších veciach, nielen
tých bežných, každodenných.

Môže robiť **právne úkony**.

*Napríklad niečo kúpiš, predáš, zameníš,
objednáš si nejaké služby, alebo si niečo
požičiaš...*

Nie všetko, čo robíš, je právny úkon.

Právny úkon človek často robí v spolupráci
s ďalšími ľuďmi.

Ich vzťah voláme **právny vzťah**.

Napríklad pomoc právnika pri kúpe bytu.

Človek má **plnú spôsobilosť na právne úkony**, keď dosiahne **vek 18 rokov**.

Dovtedy mnohé veci za neho riešili druhí (napríklad rodičia).

Znamená to, že dospelý človek už o svojom živote môže plne rozhodovať.

Aj o tých vážnejších veciach.

Môže uzatvárať zmluvy, má na to právo.

Má plnú spôsobilosť na právne úkony.

Nie je to však také jednoduché.

Tí, ktorí majú ťažkosti s rozhodovaním, napríklad majú mentálne postihnutie, či duševnú poruchu, si môžu niektorými zlými rozhodnutiami spôsobiť ťažkosti v živote.

Napríklad podpíšu nevýhodnú zmluvu a zadžia sa.

Môžu mať potom veľké problémy.

Toto sa už mnohé roky riešilo tak, že týchto ľudí na súde zbavili spôsobilosti na právne úkony.

Alebo ich spôsobilosť obmedzili.

Nazýva sa to **súdne konanie o spôsobilosti na právne úkony**.

Súd niekedy rozhodol tak, že aj keď má človek 18 rokov, nemôže o všetkom rozhodovať sám.

Či to však bolo vždy to najlepšie riešenie, posúď sám, po prečítaní brožúry.

1. O tom, **ako má vyzeráť súdne konanie** o spôsobilosti na právne úkony, píše **Občiansky zákonník v § 10**. Píše sa tam, že ak človek nedokáže vôbec robiť právne úkony, súd ho **zbaví spôsobilosti na právne úkony**. Ak niektoré právne úkony robiť dokáže, ale iné nie, tak súd **obmedzí jeho spôsobilosť na právne úkony**. Súd zároveň určí, ktoré právne úkony človek môže, a ktoré nemôže robiť. Podľa zákona sú teda dve možnosti, ako riešiť, keď má človek ťažkosti s rozhodovaním:
úplné, alebo čiastočné zbavenie spôsobilosti na právne úkony.

Ďalšie informácie sú aj v **Občianskom súdnom poriadku č. 99/1963 Zb.** v znení neskorších predpisov. Hovorí sa tu, že súd človeka zbaví spôsobilosti na právne úkony preto,

aby ho ochránil, pokiaľ má napr. duševnú poruchu, či mentálne postihnutie, alebo **aby ochránil majetok**.

Avšak napriek tomu všetkému, je to **veľmi veľký zásah do osobnej slobody človeka**. Človek takto bude len veľmi ťažko rozhodovať o tom, ako žiť svoj život. Je to riziko. Môže sa stať, že o všetkom v jeho živote budú rozhodovať druhí.

2. Súd sa môže začať vtedy, ak zistí, že je tu niekto, kto má ťažkosti s rozhodovaním, pretože má napríklad mentálne postihnutie.

Môže to napríklad zistiť počas iného súdneho konania, alebo mu to niekto oznámi.
Napríklad zdravotnícke zariadenie, ktoré tento človek navštevuje.
Rieši to vždy **okresný súd**, kde občan býva, alebo kde sa najčastejšie zdržiava.

Príklad:

20-ročný Peter má mentálne postihnutie. Nedávno šiel do obchodu s mobilmi a uzavrel s operátorom zmluvu. Bolo v nej písané, že dva roky musí platiť poplatky za mobilný paušál, internet, aj za drahý mobil. Keď to zistili Petrovi rodičia, boli nešťastní. Peter nemá prácu, nezarába peniaze. Nemôže si dovoliť platiť faktúry. V zmluve ale bolo písané, že platiť musí a Peter to podpísal. Operátor nesúhlasil so zrušením zmluvy. Rodičia sa obrátili na súd, ktorý túto situáciu začal riešiť. Rovnako však súd začal riešiť aj Petrovu spôsobilosť na právne úkony. Chcel ho zbaviť spôsobilosti na právne úkony.

3. Súdne konanie o spôsobilosti na právne úkony môže začať aj bez toho, aby to niekto navrhol. A ak aj niekto podá návrh, súd sa ním nemusí riadiť. Môže rozhodnúť **nad rámec návrhu**.

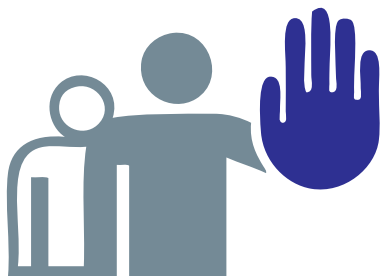

Napr. účastník žiada iba obmedziť spôsobilosť a súd rozhodne o úplnom pozbavení spôsobilosti na právne úkony. V praxi sa to takto aj často deje. Súdy oveľa častejšie človeka úplne zbavia spôsobilosti na právne úkony, než by túto spôsobilosť iba obmedzili.

4. Keď súd dostane návrh o tom, že má začať konanie o spôsobilosti na právne úkony, určí, kto bude podľa zákona **kolízny opatrovník**. Môže to byť napríklad Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny.

Kolízny opatrovník by mal chrániť práva a záujmy toho, koho zastupuje.

Mal by sa snažiť, aby čo najviac pomohol človeku, ktorého spôsobilosť na právne úkony sa rieši na súde. Často však síce chodí na súdne pojednávania, no nerobí nič špeciálne. Nedáva žiadne návrhy, aby obhajoval práva a záujmy toho, koho zastupuje.

5. Podľa zákona **súd nemusí vypočúvať človeka, o koho spôsobilosti na právne úkony rozhoduje.**

Stáva sa, že ani tento človek, ani jeho rodina vôbec nevedia o tom, že práve prebieha súdne konanie o spôsobilosti na právne úkony. Často na pojednávaniach nie sú ani žiadni skutoční svedkovia, ani žiadne dôkazy.

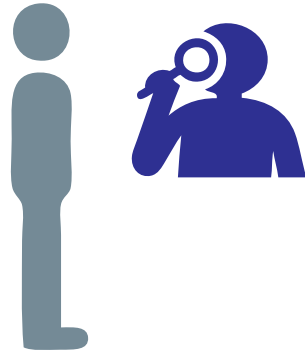
Súd sa spolieha len na posudok súdneho znalca – psychiatra, a ten považuje za jedinou pravdu.

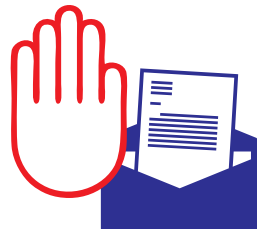
6. Súd určí, kto bude **súdny znalec – psychiater**. Ten má spraviť **znalecký posudok** o zdravotnom stave toho, koho spôsobilosť na právne úkony sa rieši. Súdny znalec môže navrhnúť, že chce človeka vyšetrovať v zdravotníckom zariadení. Tam môže byť vyšetrovaný najviac 3 mesiace.

Súd sa najviac spolieha práve na tento znalecký posudok. Ak niekto nenavrhne iné dôkazy, je to jediná vec, ktorú berie v úvahu, ako jedinou pravdu. Žiaľ, v súčasnosti si ešte stále mnohí myslia, že **kto má mentálne postihnutie, nemôže byť spôsobilý na právne úkony**.

Otázka na zamyslenie: Myslíš, že sa môže niekedy súdny znalec myliť? Vie počas vyšetrenia zistiť, čo všetko človek dokáže?

7. Súd má právo **neinformovať** o tom, ako dopadlo súdne konanie o spôsobilosti na právne úkony. Môže to tak urobiť, pokiaľ si myslí:
- že by to človek nevedel pochopiť (pretože má napr. mentálne postihnutie),
 - alebo by sa mu zhoršil zdravotný stav, ak by sa to dozvedel.
- A tak často súd ani **nedoručí súdne rozhodnutie...**

8. Niekedy účastník konania (človek, o koho spôsobilosti na právne úkony sa rozhoduje), ani jeho príbuzní nevedia, že sa začalo súdne konanie.

Nemôžu tak ani **navrhnuť ďalšie dôkazy**. Mohli by napríklad chcieť dokázať, že účastník konania je šikovnejší, než sa píše v znaleckom posudku od psychiatra. Ale ak aj vedia, že sa súdne konanie začalo, často **netušia, že môžu navrhnúť dôkazy**.

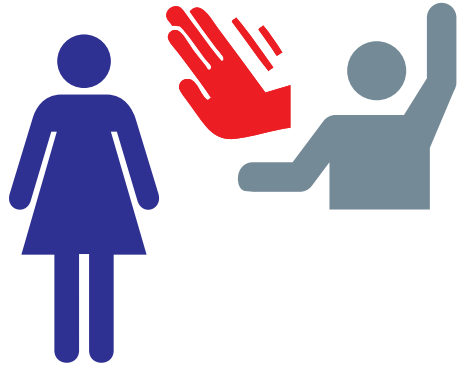
9. Súd ustanovuje kolízneho opatrovníka. Človek, o ktorého spôsobilosti na právne úkony sa rozhoduje, si ale **môže zvoliť aj svojho právneho zástupcu** na základe plnej moci. Často o tom ale nevie. Tento **právny zástupca môže jeho záujmy obhajovať oveľa lepšie**.

10. Európsky súd pre ľudské práva vydal už niekoľko rozhodnutí, ktorými sa snažil zlepšiť celú situáciu. Napriek tomu sú súdne konania naďalej rovnako zastarané.

Je veľmi zlé, ak nie je vypočutý človek, o ktorého spôsobilosti na právne úkony sa rozhoduje.

Ak sa nemôže vyjadriť k návrhu, ani k tomu, kto by mal byť jeho opatrovník.

11. Obmedzenie alebo pozbavenie spôsobilosti na právne úkony je vážny zásah do práv a slobôd človeka. Zdôraznil to Európsky súd pre ľudské práva (ESĽP). Ďalej hovorí o tom, že **súd by mal posudzovať, čo človek skutočne dokáže**, a rozhodnúť podľa toho.

V krajnom prípade by mohol **obmedziť** spôsobilosť na právne úkony.

Nie zrušiť.

A aj to len na určitý čas.

Neskôr by mal súd znovu posúdiť, či je obmedzenie spôsobilosti na právne úkony ešte stále potrebné.

II. ČASŤ

O § 10 Občianskeho zákonníka

V § 10 Občianskeho zákonníka sa píše:

- ak človek nedokáže vôbec robiť právne úkony, napríklad kvôli mentálnemu postihnutiu, súd ho **zbaví spôsobilosti na právne úkony**.
- ak niektoré právne úkony robiť dokáže, ale iné nie, tak súd **obmedzí jeho spôsobilosť na právne úkony**. Súd zároveň určí, ktoré právne úkony človek môže, a ktoré nemôže robiť.

Vysoký komisár OSN pre ľudské práva však upozorňuje:

Toto nie je v súlade s článkom 12 ods. 2 Dohovoru OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím!

Postupne sa však začínajú diať zmeny. Súdny v rôznych krajinách, napríklad aj Ústavný súd na Slovensku, sú stále viac opatrnejšie, keď majú rozhodovať o niekoho spôsobilosti na právne úkony. Začínajú si postupne uvedomovať, že sa to dá aj inak.

Európsky súd pre ľudské práva už roky rieši aj rôzne sťažnosti. Niektorí ľudia, ktorí boli zbavení spôsobilosti na právne úkony vo svojej krajine, podali na Európsky súd sťažnosť. Nepáčilo sa im, ako o nich rozhodol súd v ich krajine. Nesúhlasili s tým, aby im bola odobratá spôsobilosť na právne úkony. Chceli toto rozhodnutie zmeniť. Preto sa obrátili na Európsky súd pre ľudské práva, aby im pomohol.

Jeden z takých prípadov je napríklad *H. F. proti Slovensku*, kde Európsky súd pre ľudské práva vyhlásil, že je často nesprávne, ak súd niekoho zbaví spôsobilosti na právne úkony.

Rovnaký názor na to má aj **Rada Európy**, ktorá o tom vydala aj svoje **Odporúčanie Rady Európy**.

Píše sa v ňom, že by nikto nemal byť zbavený spôsobilosti na právne úkony. Sú aj iné možnosti.

Tento prípad sa stal v roku 2005. Odvtedy sa Európsky súd pravidelne riadi týmto Odporúčaním Rady Európy. Pomohol aj niekoľkým ďalším ľuďom, ktorí podali sťažnosť proti svojej krajine, kde ich zbavili spôsobilosti na právne úkony. Takto získali späť svoje práva!

Podľa Európskeho súdu pre ľudské práva treba vždy posúdiť, čo všetko človek dokáže.

To, že má niekto mentálne postihnutie, alebo duševnú poruchu ešte neznamená, že musí byť zbavený spôsobilosti na právne úkony!

To by totiž porušilo mnohé z jeho práv, napríklad *právo na súkromie a rodinný život*.

Každý človek dokáže robiť nejaké právne úkony. Aké, to je treba zistiť. Používa sa na **to funkčný test schopností**.

Dokáže sa rozhodovať samostatne, s malou pomocou, alebo potrebuje väčšiu pomoc?

Vie sa rozhodnúť, že chce žiť so svojím partnerom / svojou partnerkou?

Môže uzatvoriť manželstvo?

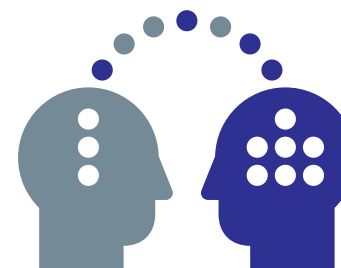
Vie sa rozhodnúť, koho pôjde voliť?

Vie, ako si rozdeliť peniaze

a čo si za ne kúpiť?

Vo všetkých týchto veciach môže človek potrebovať pomoc, poradenstvo svojich blízkych. Každý z nás niekedy takúto pomoc, radu potrebuje.

Neznamená to však,
že by sme kvôli tomu mali prísť
o svoju spôsobilosť na právne úkony!

Ak je však niekto zbavený
spôsobilosti na právne úkony,
o týchto veciach nemôže
vôbec rozhodovať.

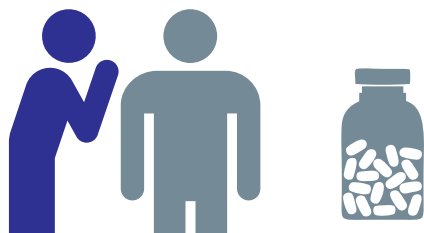
Žiaľ, často sa nemôže
k tomu ani vyjadriť.

O všetkom rozhodnú druhí.

Lepším riešením môže byť **opatrovník**.

**Podľa § 29 Občianskeho zákonníka
môže súd pre niektorú oblasť určiť
človeku s mentálnym postihnutím
opatrovníka.**

*Napríklad čo sa týka zdravotnej
starostlivosti, pomôže človeku
s rozhodovaním opatrovník, pretože
tento človek sám má ťažkosti postarať
a o svoje zdravie.*

Veľmi dôležitú úlohu na súde zohrávajú
rodinní príslušníci, rodičia, súrodenci, známi...
Všetci tí, ktorí sa s človekom, ktorého
spôsobilosť sa rieši na súde,
dlhodobejšie stretávali.

Poznajú ho totiž lepšie, ako
niekto úplne cudzí.

Môžu súd **upozorniť na veľa
dôležitých vecí**, týkajúcich sa
jeho života a správania.

Môžu **navrhnuť nové dôkazy**.

Pamätaj si:

*To, že má človek mentálne postihnutie
ešte neznamená, že nedokáže robiť
žiadne právne úkony.*

*A ak aj potrebuje pri niektorých
právnych úkonoch pomoc či poradenstvo,
neznačí to, že musí byť zbavený
spôsobilosti na právne úkony.
Vždy sa dá nájsť aj iné riešenie.*

O kolíznom opatrovníkovi – § 187 ods. 1 Občianskeho súdneho poriadku

Keď súd začne konanie o spôsobilosti na právne úkony, určí, kto bude podľa zákona **kolízny opatrovník**.

Kolízneho opatrovníka vyberá predseda senátu.

Je vždy určený **len pre toto jediné súdne konanie**.

Kolízny opatrovník môže byť napríklad súdny tajomník okresného súdu, úrad, obec...

Môže to byť však aj blízky príbuzný.

Tu je však nebezpečenstvo, že kvôli osobným vzťahom bude príliš ovplyvnený, nemusí si uvedomiť niektoré veci a podobne...

Kolízny opatrovník by mal **byť nestranný**.

To znamená, že by sa mal snažiť brať v úvahu všetky fakty a rozhodovať bez ohľadu na to, aký je jeho osobný názor na vec.

Keď súd určí kolízneho opatrovníka, doručí tomu, o koho spôsobilosť na právne úkony ide, **uznesenie**.

Človek môže **podať odvolanie**, ak s rozhodnutím súdu nesúhlasí. Ak nedostane od súdu uznesenie, došlo k chybe, a môže sa odvolať tiež.

Ak človek **nie je spokojný so svojim kolízny opatrovníkom**, môže súd požiadať, aby mu **určil iného**.

Príklad:

Jurajovi bola súdom určená kolízna opatrovníčka z Úradu práce, sociálnych vecí a rodiny v jeho meste. Táto opatrovníčka sa však nikdy s Jurajom nestretla.

Nepodala súdu žiadne návrhy v Jurajovom mene.

Dokonca ani nebola na súdnych pojednávaniach.

Neurobila teda pre Juraja vôbec nič. Juraj sa rozhodol, že túto kolíznu opatrovníčku treba vymeniť.

Tiež si môže **zvoliť svojho vlastného zástupcu na niektoré úkony**, a to aj keď už má kolízneho opatrovníka. Svojmu zástupcovi dá **splnomocnenie**. Znamená to, že si vyberie osobu, ktorej dôveruje, aby v jeho mene mohla robiť určité rozhodnutia.

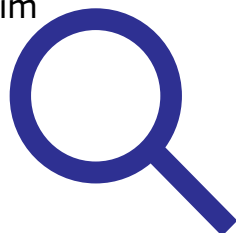

Keď súd niekomu určí kolízneho opatrovníka, mal by zároveň dohliadať na to, aby tento opatrovník konal svoju povinnosť.

Aby sa nestávalo to, čo bolo spomenuté v príklade s Jurajom.

Mal by na kolízneho opatrovníka dohliadať.

Toto sa týka nielen kolízneho opatrovníka, ale napríklad **aj advokáta**, ktorý človeka s mentálnym postihnutím na súde zastupuje.

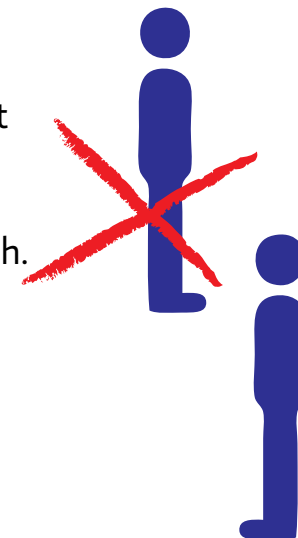

Súd by mal dohliadať na to, aby všetci ku konaniu o spôsobilosti na právne úkony pristupovali zodpovedne! Aby nikto nič nezanedbal.

Ak zástupca, opatrovník, či advokát nerobí to, čo by mal,

súd by mal vyvodiť dôsledky.

Napríklad ich odvolať a určiť nových. Inak by boli naozaj ohrozené práva človeka, koho spôsobilosť na právne úkony sa rieši.

O výsluchu účastníka konania – § 187 ods. 2 Občianskeho súdneho poriadku

Podľa zákona súd **nemusí vypočúvať vyšetrovaného**, ak sa **vôbec nedá urobiť výsluch**, alebo by **výsluch ohrozil zdravie vyšetrovaného**.

Ak kolízny opatrovník alebo právny zástupca netrvá na tom, aby bol vypočutý aj človek, ktorého spôsobilosť na právne úkony sa rieši, tak súd

nemúsí tohto človeka vôbec osobne spoznať.

Môže všetko, čo sa ho týka, riešiť aj bez jeho prítomnosti. A to aj keď sa rozhoduje o tak dôležitej veci, ktorá môže ovplyvniť celý ďalší život človeka!

V Českej republike majú pravidlo, že **pokiaľ vyšetrovaný o výsluch požiada, súd ho vždy vypočuje.**

Pokiaľ sa nedá urobiť výsluch, alebo by to ohrozilo zdravie vyšetrovaného, tak sa s ním súd vždy **aspoň osobne stretne**, aby sa zoznámili.

Človek tak má zároveň šancu požiadať, aby ho súd vypočul, ak to bude chcieť.

Je však potrebné, aby sa do tohto pravidla doplnila aj iná veľmi dôležitá vec. Nestačí, že sa súd s človekom len stretne. Mal by sa hlavne snažiť od neho **zistiť čo najviac informácií.**

Aký je a aké sú jeho názory.

A súd by s týmto človekom mal komunikovať tak, ako si to on zvolí.

Na Slovensku takéto pravidlo zatiaľ nemáme.

Príklad:

Luciu zbavili spôsobilosti na právne úkony. Okresný súd to spravil bez toho, aby ju vypočul. Ani sa s ňou nezoznámil. Dokonca jej neposlal poštou ani rozhodnutie o zbavení spôsobilosti na právne úkony. Lucia teda i ničom nevedela. Okresný súd toto všetko spravil len na základe jedného znaleckého posudku od lekára, ktorý Luciu ani veľmi dobre nepoznal.

Znalecký posudok od lekára je dôležitý, rovnako dôležité je však snažiť sa zistiť, **aký tento človek skutočne je, čo dokáže a v čom potrebuje pomôcť.**

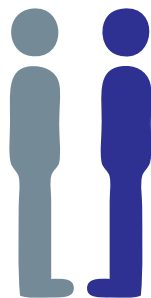

Súd by sa mal viac zaujímať o to, ako sa človek správa v spoločnosti, ako sa stará o seba a svoju rodinu, ako hospodári s peniazmi a podobne.

Luciin prípad bol jasné porušenie jej občianskych práv. Okresný súd si to všetko chcel zjednodušiť, a tak ju ignoroval. Nerešpektoval jej osobnosť a tým porušil právo na spravodlivý proces a základné právo Lucie na jej osobnosť. Lucia potom za pomoci svojich blízkych podala sťažnosť na Ústavný súd, ktorý jej dal za pravdu.

Podľa Európskeho súdu pre ľudské práva by sa **nikdy nemalo o niekom rozhodovať bez jeho prítomnosti**. Každý súd by mal spraviť čo najviac pre to, aby spoznal človeka, o ktorého spôsobilosti na právne úkony rozhoduje. Osobný kontakt by mal byť nevyhnutný!

Súd sa s človekom môže zoznámiť na súdnom pojednávaní, alebo priamo v jeho prirodzenom prostredí. Napríklad ho príde navštíviť do Domova sociálnych služieb.

Dôležité je, ako spolu budú komunikovať. **Súd by mal prispôbiť spôsob dorozumievania požiadavkám a možnostiam vyšetrovaného.**

O súdnom znalcovi – § 187 ods. 3 Občianskeho súdneho poriadku

Súd vždy vypočuje znalca, aby zistil, aký je zdravotný stav človeka, ktorého spôsobilosť na právne úkony sa rieši. Znalec by mal byť **vždy odborník**.

Vyšetrovaný človek aj iní účastníci konania majú **právo žiadať iného znalca**, ak s tým pôvodným napríklad nesúhlasia a majú voči nemu výhrady. Ak súd uzná, že ich výhrady sú namieste, môže určiť iného znalca.

Súd sa znalca zvykne pýtať tieto otázky:

- Má občan mentálne postihnutie, prípadne duševnú poruchu?
O akú poruchu ide?
Je to dočasné alebo trvalé?
- Ako sa prejavuje toto postihnutie alebo porucha?
Ako ovplyvňuje správanie človeka v rodine a spoločnosti?
- Je občan schopný zodpovedne vykonávať právne úkony a vybavovať svoje záležitosti?
- Je možné vypočuť ho a doručiť mu rozhodnutie o spôsobilosti na právne úkony poštou?
- Aké sú odhady do budúcnosti?
Zlepší sa zdravotný stav človeka?
Ako sa asi bude ďalej vyvíjať jeho mentálne postihnutie, prípadne duševná porucha?

Skôr, ako súd určí, kto bude znalec a vypýta si znalecký posudok, odporúčame navrhnúť súdu **vlastné otázky, ktoré by mohol znalci položiť.**

Napríklad takéto:

- Môže človek uspokojiť svoje osobné potreby aj bez obmedzenia spôsobilosti na právne úkony?
- Môže človek uspokojiť svoje potreby nejako inak?
- Vie robiť vlastné rozhodnutia?
Vie nejakým spôsobom povedať, čo chce, aké sú jeho plány?
- Vie si vybrať z viacerých riešení?

Je dobré rozlišovať dve oblasti rozhodovania.

Osobné rozhodovanie – napríklad:

- miesto bývania, s kým žiť,
- spoločenské aktivity,
- zamestnanie, vzdelávanie,
- otváranie a čítanie pošty,

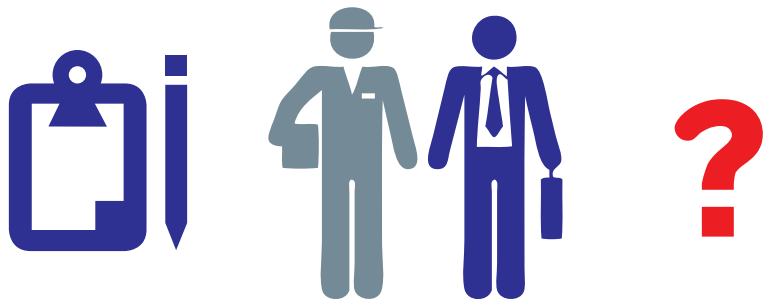

- vybavovanie osobných záležitostí s úradmi,
- stravovanie, oblečenie a ostatné bežné denné záležitosti...

Rozhodovanie majetkového charakteru

– napríklad:

- starostlivosť o majetok
- peniaze a nakladanie s nimi,
- uzavieranie rôznych zmlúv, od jednoduchých (napr. nákup v obchode) až po zložité (napr. uzavretie kúpnej alebo darovacej zmluvy).

Dôležité je tiež to, aby súd počul, že **človek na sebe pracuje a v mnohých veciach sa môže zlepšiť.**

Že napríklad navštevuje rôzne kurzy, **vzdeláva sa.**

Ak človek nesúhlasí so znaleckým posudkom, môže súdu navrhnúť, aby prizval ďalšieho znalca.

Ten môže urobiť **kontrolný znalecký posudok.**

Na to je potrebné, aby šiel človek **znovu na znalecké vyšetrenie.**

Tento posudok bude rovnako dôležitý, ako ten pôvodný.

Súd ho musí brať v úvahu.

Žiaľ, môže sa stať, že aj znalec sa zmýli. Alebo spomenie len nedostatky, aké človek má.

Nenapíše do posudku nič o tom, čo človek dokáže, hoci s troškou pomoci.

Keď potom súd berie v úvahu len takýto znalecký posudok, môže to dopadnúť nešťastne. Súd môže človeka zbaviť spôsobilosti na právne úkony, aj keď to nebolo potrebné.

Preto je dobré, aby súd dostal do rúk aj **iné dôkazy**, ktoré hovoria o tom, **čo človek dokáže.**

Pretože to, že má niekto mentálne postihnutie alebo duševnú poruchu ešte neznamená, že sa nevie o ničom rozhodovať!

Ako sme už písali vyššie, je treba brať v úvahu viac vecí – ako sa človek stará o seba, o rodinu, ako hospodári s peniazmi, či pracuje a podobne...

Súd by nemal znalecký posudok považovať za jedinú pravdu. Pretože aj znalec sa môže zmýliť. Mal by to byť len jeden z dôkazov. Nie je dôležité len to, že človek má mentálne postihnutie. Oveľa dôležitejšie je, **že sa vie naučiť rozhodovať sa.** Či už sám, alebo s pomocou.

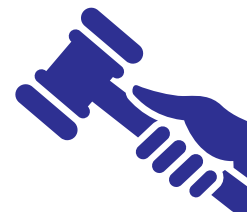
Súd by mal **vypočuť tých, ktorí človeka s mentálnym postihnutím dobre poznajú.** Práve oni vedia poskytnúť dôležité informácie, ktoré súdu pri rozhodovaní môžu veľmi pomôcť.

Často ide skôr o to, **aký zložitý je právny úkon**, než o to, že človek má mentálne postihnutie. Niektoré právne úkony sú zložité pre každého. Aj pre ľudí bez mentálneho postihnutia!

Práve tu je úlohou súdu zistiť, ako veľmi ovplyvňuje mentálne postihnutie schopnosť človeka robiť právne úkony. Za pomoci znalcov a všetkých získaných posudkov a dôkazov by mal zistiť, **či je treba, aby bol človek zbavený spôsobilosti na právne úkony.** Alebo **či by mala byť jeho spôsobilosť obmedzená a ak, tak ako.**

Všetci účastníci konania majú **povinnosť spolupracovať so znalcom.** Majú mu poskytnúť všetko potrebné na to, aby mohol vypracovať svoj znalecký posudok. Napríklad prísť načas na znalecké vyšetrenie.

Súd môže prikázať aj ďalším ľuďom, aby sa so znalcom stretli a poskytli mu informácie. Ak súd, alebo účastníci konania nie sú spokojní so znaleckým posudkom, môžu pozvať iného znalca, aby vypracoval nový posudok – **kontrolný znalecký posudok**. Samozrejme je potom treba aj nové znalecké vyšetrenie a nový výsluch.

O vyšetrovaní v zdravotníckom zariadení na návrh znalca – § 187 ods. 3 Občianskeho súdneho poriadku, druhá veta

Znalec môže súdu navrhnúť, aby bol človek s mentálnym postihnutím vyšetrovaný v zdravotníckom zariadení. Takéto vyšetrenie môže trvať **najviac 3 mesiace**.

Podľa Európskeho súdu pre ľudské práva je však takýto postup **výrazné porušenie práv človeka**. Hlavne **práva na osobnú slobodu** (článok 5 Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv).

Človek sa môže ocitnúť v zdravotníckom zariadení dlhšie, než je potrebné. A je otázne, či to vôbec bolo potrebné!

Aj podľa **Dohovoru OSN** o právach osôb so zdravotným postihnutím **nemôže nikto človeka zbaviť osobnej slobody len preto, lebo má zdravotné postihnutie**. Aj keď chce znalec človeka vyšetriť, nemal by ho kvôli tomu zavrieť na niekoľko mesiacov do zariadenia. Obmedzuje to jeho osobnú slobodu! Mohol by sa tam cítiť ako vo väzení.

O navrhovaní ďalších dôkazov

Znalecký dôkaz je len jeden z dôkazov, ktoré súd berie v úvahu. Aby súdne konanie bolo čo najspravodlivejšie, mal by súd mať k dispozícii **čo najviac dôkazov**. Dôkazy pritom **môže navrhovať aj sám vyšetrovaný občan**.

Jeden z najvhodnejších dôkazov je **vypočutie najbližších** rodinných príslušníkov, rodičov, súrodencov. Súd môže vypočuť aj iné osoby, ktoré daného človeka s mentálnym postihnutím poznajú. Takto môže získať celý rad informácií, týkajúcich sa bežného života a správania človeka.

Takéto informácie sú užitočné pre posúdenie schopnosti človeka robiť právne úkony. Súd zistí, či človek dokáže robiť právne úkony, alebo je vhodné spôsobilosť na právne úkony obmedziť, prípadne celkom odobrať.

V niektorých prípadoch **musí súd nájsť iné dôkazy aj bez toho, aby ich účastníci navrhli.**

Napríklad pri súdnych konaniach, ktoré súd začal bez návrhu. Alebo pri konaniach o povolenie uzavrieť manželstvo, pri určení rodičovstva atď.

Súd hodnotí dôkazy jednotlivo, ale aj spoločne vo vzájomnej súvislosti. **Hodnotí všetky informácie,** ktoré počas súdneho konania získal. A hodnotí ich podľa svojej úvahy.

V **rozhodnutí** súd uvedie:

- čo žiadal navrhovateľ (žalobca) a prečo,
- ako sa k tomu vyjadril odporca (žalovaný), teda ten, ktorého spôsobilosť na právne úkony sa riešila,
- prípadne ako sa k tomu vyjadril iný účastník konania,
- čo považuje súd za preukázané a čo nie, ktoré dôkazy súd považoval za najdôležitejšie,
- ako súd rozhodol a prečo.

O nedoručení rozhodnutia o spôsobilosti na právne úkony – § 189 Občianskeho súdneho poriadku

Súd môže rozhodnúť, že **nedoručí rozhodnutie o spôsobilosti na právne úkony**.

Môže to urobiť vtedy, ak sa obáva, že by toto rozhodnutie **človeka rozrušilo**. Že by pôsobilo zle na jeho zdravotný stav.

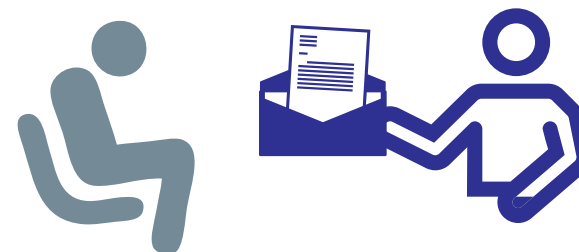
Alebo to môže spraviť vtedy, ak sa súd domnieva, že by **človek význam tohto rozhodnutia nemohol pochopiť**.

Súd v tejto veci **počúva hlavne znalca**. Znalec sa vyjadrí k tomu, či podľa neho človek je alebo nie je schopný pochopiť rozhodnutie, alebo či by ho toto rozhodnutie nemohlo príliš rozrušiť.

Takto môže súdu odporučiť, aby rozhodnutie nedoručil.

Európsky súd pre ľudské práva hovorí, že **rozhodnutie o spôsobilosti na právne úkony treba doručiť vždy**.

Rozhoduje sa predsa o dôležitých veciach, týkajúcich sa osoby človeka!

Keď nebude informovaný o tom, ako súd rozhodol, môže mu to **spôbiť veľa ťažkostí**.

Napríklad môže robiť právne úkony, o ktorých súd rozhodol, že ich robiť nemôže.

Čo si o tom myslíš ty?

Je potrebné, aby rozhodnutie súdu človek poznal, alebo nie?

My si myslíme, že to potrebné je. Rovnaký názor na to má aj Európsky súd pre ľudské práva.

Podľa neho by súd nemal doručiť rozhodnutie len vo veľmi krajných prípadoch.

Mala by to byť výnimka, nie pravidlo!

Súd by sa mal **snažiť informovať človeka o svojom rozhodnutí tak, aby to ten človek pochopil.**

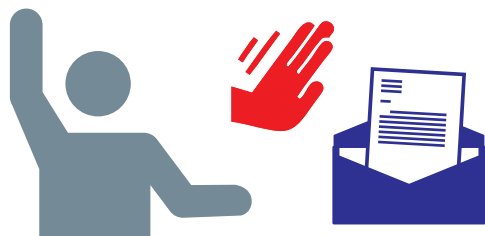
Niekedy to môže byť ťažšie, ale je treba to aspoň skúsiť.

Komunikovať spôsobom, ktorý je človeku s mentálnym postihnutím blízky.

Doručenie rozhodnutia je aj **prejavom úcty voči človeku.**

Súd tým dáva najavo, že človeka rešpektuje, aj keď má mentálne postihnutie.

Doručiť rozhodnutie je dobré aj preto, aby sa človek **mohol proti rozhodnutiu odvolať**, keď s ním nesúhlasí.

Príklad:

Štefanovi prišlo poštou rozhodnutie o tom, že ho súd celkom zbavuje spôsobilosti na právne úkony.

Jeho rodičia mu vysvetlili, čo to znamená. Štefan s týmto rozhodnutím nebol spokojný.

S pomocou svojich rodičov podal na súde odvolanie.

Neskôr sa mu podarilo ukázať, že niektoré právne úkony dokáže robiť, ak mu niekto pomôže.

Súd nakoniec svoje rozhodnutie zmenil. Obmedzil Štefanovu spôsobilosť len na niektoré právne úkony.

V Českej republike majú nový zákon.

Píše sa v ňom, že **súd má povinnosť doručiť človeku rozhodnutie.**

Navyše sa má **súd snažiť, aby človek rozhodnutiu porozumel.**

Mal by nájsť vhodný spôsob, ako človeku informácie z rozhodnutia vysvetliť.

Údaj o tom, že je človek zbavený spôsobilosti na právne úkony, alebo že ju má nejakú obmedzenú, sa vždy **píše aj do občianskeho preukazu.**

Rozhodnutie súdu sa môže doručovať **do vlastných rúk** človeka.

Ak si rozhodnutie človek neprevezme, môže sa tento list **uložiť na pošte**, alebo napríklad na úrade v obci.

O tom, že človeka niekde čaká zásielka zo súdu, by mal byť tento človek vhodným spôsobom informovaný.

Ak si nakoniec **zásielku nevyzdvihne**, pošlú ju naspäť na súd, ale budú to celé považovať za vybavené. Zásielku už sami od seba znovu nepošlú.

O výbere opatrovníka

Opatrovník počas súdneho konania **rozhoduje za človeka s mentálnym postihnutím.**

Je dôležité, aby konal čo najviac tak, ako si to želá a ako to potrebuje človek, za ktorého rozhoduje.

Hlavné **slovo pri výbere opatrovníka by mal mať človek, ktorého bude zastupovať.**

Mal by svojmu opatrovníkovi **dôverovať.**

Stáva sa, že súd určí za opatrovníka niekoho, komu človek nedôveruje, alebo kto nekoná v jeho najlepšom záujme. Potom človek môže požiadať, aby mu **súd opatrovníka zmenil.**

Veľmi dôležité je, aby medzi opatrovníkom a človekom bola **dôvera.**

Aby človek vedel, **že sa na svojho opatrovníka môže spoľahnúť.**

Na Slovensku sa často stáva, že súd určí za opatrovníka človeka, ktorý dal návrh na zbavenie alebo obmedzenie spôsobilosti na právne úkony. Toto môže byť problém, ak človek nesúhlasí, aby ho zbavili spôsobilosti na právne úkony, alebo aby mu ju obmedzili. Má sa nechať zastupovať niekým, kto chce opak toho, čo on?

Súd by sa mal vždy zaujímať, aký vzťah je medzi vyšetrovaným človekom a jeho opatrovníkom. Môže tak zabrániť budúcim konfliktom. Na prvom mieste by mali byť hlavne **záujmy vyšetrovaného človeka.**

Ako sa môžeme brániť, ak sú naše práva porušené?

Existuje niekoľko pravidiel, ktoré sú spísané v článkoch zákonov SR, v Ústave SR, v medzinárodných dohovoroch a podobne.

Ich úlohou je chrániť naše práva.

Tu spomenieme niekoľko z tých, ktoré môžu pomôcť pri súdnom konaní o spôsobilosti na právne úkony.

Pravdepodobne budeš potrebovať pomoc niekoho ďalšieho, aby ti bližšie vysvetlil, čo tieto spomenuté články znamenajú a ako ich možno v súdnom konaní použiť.

Nasledujúci text nie je písaný v ľahko-čitateľnom štýle.

Namietané porušenie Ústavy Slovenskej republiky

- **čl. 14 Ústavy Slovenskej republiky** (ďalej len „Ústava“), podľa ktorého má každý spôsobilosť na práva;
- **čl. 16 ods. 1 Ústavy**, podľa ktorého je zaručená nedotknuteľnosť osoby a jej súkromia. Obmedzená môže byť len v prípadoch ustanovených zákonom;
- **čl. 19 ods. 2 Ústavy**, podľa ktorého má každý právo na ochranu pred neoprávneným zasahovaním do súkromného a rodinného života;
- **čl. 46 ods. 1 Ústavy**, podľa ktorého sa každý môže domáhať zákonom ustanoveným postupom svojho práva na nezávislom a nestrannom súde a v prípadoch ustanovených zákonom na inom orgáne Slovenskej republiky.

Namietané porušenie nižšie uvedených ustanovení medzinárodných dohovorov o ľudských právach

Týmito ustanoveniami je Slovenská republika viazaná. Ide o porušenie:

- **čl. 8 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd** (ďalej len „EDLP“), podľa ktorého má každý právo na rešpektovanie svojho súkromného a rodinného života, obdobia a korešpondencie;
- **čl. 6 EDLP**, podľa ktorého má každý právo na to, aby jeho záležitosť bola spravodlivo, verejne a v primeranej lehote prerokovaná nezávislým a nestranným súdom zriadeným

zákonom, ktorý rozhodne o jeho občianskych právach alebo záväzkoch alebo o oprávnenosti akéhokoľvek trestného obvinenia proti nemu.

- **čl. 14 EDĽP**, ktorý zakazuje diskrimináciu založenú na akomkoľvek dôvode, najmä na pohlaví, rase, farbe pleti, jazyku, náboženstva, politického alebo iného zmýšľania, národnostného alebo sociálneho pôvodu, príslušnosti k národnostnej menšine, majetku, rodu alebo iného postavenia;
- **čl. 12 ods. 1 Dohovoru OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím** (ďalej len „CRPD“), podľa ktorého zmluvné strany opätovne potvrdzujú, že osoby so zdravotným postihnutím majú kdekoľvek právo na uznanie svojej osoby ako subjektu práva;
- **čl. 12 ods. 2 CRPD**, podľa ktorého zmluvné strany uznávajú, že osoby so zdravotným postihnutím majú spôsobilosť na právne úkony vo všetkých oblastiach života na rovnakom základe s ostatnými;
- **čl. 12 ods. 3 CRPD**, podľa ktorého zmluvné strany prijímú príslušné opatrenia, ktoré majú umožniť osobám so zdravotným postihnutím prístup k pomoci, ktorú môžu potrebovať pri uplatňovaní svojej spôsobilosti na právne úkony.

Základné informácie o Dohovore OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím získate na stránke:

- www.zpmpvvsr.sk
- znenie zo Zbierky zákonov SR: <http://old.zpmpvvsr.sk/dokum/dohovorZz.pdf>
- znenie s komentárom k vybraným ustanoveniam: <http://old.zpmpvvsr.sk/dokum/dohovorOSN.pdf>